

prezydent *Bundestagu*, najwyższego gremium ustawodawczego NRF¹⁰⁷. Trudno o mocniejszy akcent końcowy przeglądu głosów zachodniej opinii publicznej na temat granicy na Odrze i Nysie.

Janusz Sobczak

VI KONGRES ZWIĄZKOWY KULTURBUNDU W NRD

*Deutscher Kulturbund*¹, związek zrzeszający postępową inteligencję pracującą w NRD, odbył w dn. 8 i 9 czerwca br. w Berlinie swój VI Kongres Związkowy. Otwarcia Kongresu dokonał prezydent *Kulturbundu* — prof. Max Burghardt, po czym zebrani wysłuchali obszernego referatu programowego wygłoszonego przez zastępcę przewodniczącego Rady Ministrów NRD oraz członka Rady Prezydyjnej *Kulturbundu* — Aleksandra Abuscha. Podsumowując osiemnastoletni dorobek pracy tej organizacji, Aleksander Abusch podkreślił ogromne zasługi *Kulturbundu* w procesie wychowania ideologicznego społeczeństwa, zbliżenia inteligencji do problematyki codziennej walki o utrwalenie zdobyczy demokracji i socjalizmu oraz omówił nowe zadania *Kulturbundu* na obecnym etapie rozwoju społecznego i gospodarczego NRD.

Wśród wielu zagadnień poruszonych w referacie programowym na uwagę zasługują partie poświęcone ideologicznym podstawom światopoglądu socjalistycznej inteligencji, skonfrontowanym z panującą w zachodniej części Niemiec filozofią egzystencjalistyczną. Abusch powiedział w związku z tym, że nie do przyjęcia jest teoria Jaspersa, który głosi „przeżalenie przepaścią samotnego niebytu”, istnienie „lęku przed życiem jako niesamowitego towarzysza nowoczesnego człowieka”, „walki między człowiekiem a człowiekiem na śmierć i życie” jako podstawowego zjawiska życia. Abusch powiedział dalej, że:

„nie traktujemy człowieka jako ‚nagą naturę’, lecz zgodnie z teorią marksizmu-leninizmu uważamy go za istotę społeczną i zdolną do społecznego działania w miarę rozwoju swej świadomości”.

Filozofia Jaspersa jest filozofią lęku przed życiem, filozofią głoszącą osamotnienie człowieka, bezwzględny subiektywizm, strach przed życiem z jednej strony, a przed atomem — z drugiej, zwątpienie w humanistyczny sens istnienia

¹⁰⁷ Was Gerstenmaier *Illusionen nennt*. „Der Schlesier” nr 26 z 27 VI 1963.

¹ *Kulturbund zur demokratischen Erneuerung Deutschlands* (Związek Kulturalny Demokratycznego Odnowienia Niemiec) powstał w dn. 4 VII 1945 r. z inicjatywy Johanna R. Bechera, Bertolta Brechta, Willi Bredla, przy współpracy Anny Seghers, Aleksandra Abuscha i in. Charakter i cele tej organizacji zostały określone w wydanym na pierwszym Kongresie w 1945 r. *Manifeste*. Założeniem Związku było strzeżenie jedności antyfaszystowskiej przy całkowitym zachowaniu demokratycznej różnorodności światopoglądowej i politycznej jego członków. Celem *Kulturbundu* było odrodzenie podstaw humanizmu, odrodzenie postępowych tendencji kultury niemieckiej i wychowanie społeczeństwa niemieckiego, zwłaszcza młodzieży, w duchu demokracji i postępu.

Idee *Kulturbundu* mają jeszcze starszą tradycję. Latem 1935 r. intelektualistów Niemiec pod kierownictwem J. R. Bechera i Henryka Manna spotkali się w Paryżu na Kongresie w obronie kultury przed faszyzmem. Później w różnych krajach, w których przebywali intelektualiści niemieccy na emigracji, działały ośrodki kulturalne, np. w ówczesnej Palestynie skupiał się taki ośrodek wokół Arnolda Zweiga, w Meksyku udzielali się w tej pracy Anna Seghers, Ludwig Renn i Aleksander Abusch, podczas gdy Tomasz Mann działał w USA.

Od V Kongresu Związkowego *Kulturbundu* zaszyły pewne zmiany. J. R. Becher przestał być prezydentem — jego stanowisko przejął prof. Maks Burghardt, a nazwa Związku została zmieniona na *Deutscher Kulturbund*. Rozwój polityczny obydwu państw niemieckich spowodował, że bardzo ożywiona współpraca postępowej inteligencji niemieckiej obu części Niemiec ulegała w miarę upływu lat rozluźnieniu i w tej chwili działalność *Kulturbundu* praktycznie ograniczona została do terytorium NRD.

ludzkiego. Integralnym składnikiem takiego myślenia jest antykomunizm. Przykładem tej postawy jest najnowsza powieść zachodnioniemieckiego pisarza — Heinricha Bölla. Rezygnuje on coraz wyraźniej z postępowych elementów, jakie zawierała jego wcześniejsza twórczość. Powieść pt. *Ansichten eines Clowns* (Poglądy błazna) krytykuje zakłamanie tzw. postępowych kół katolickich w Bonn i Kolonii. Wybierając błazna, a więc *outsidera* społecznego, na wyrażiciela swych myśli, autor stworzył powieść, zbiór biernych refleksyj i wspomnień, a ironiczny dystans oskarżyciela zmniejsza wagę społecznej wymowy książki. Ta niedoskonała i umiarkowana zresztą krytyka została jednak zaasekurowana przed represjami ze stron oficjalnych równoczesnym atakiem na tzw. „funkcjonariuszy w strefie” (chodzi o działaczy kulturalnych w NRD przyp. mój — T. P.).

A. Abusch stwierdził dalej, że „ważne zadanie w walce dwóch światów w dziedzinie ideologii” przypada *Kulturbundowi* — zadanie utworzenia w wszystkich swoich organizacjach, klubach inteligencji ośrodków socjalistycznego humanizmu. *Kulturbund*, który stanie się kolektywnym, duchowym ośrodkiem budowy socjalizmu, spełni swoje najważniejsze patriotyczne zadania. Polegają one na prowadzeniu walki o wypełnienie zamierzeń ekonomicznych oraz na ideowym kierownictwie inteligencji poprzez szerokie dyskusje światopoglądowe².

Nad referatem programowym rozwinęła się szeroka dyskusja, w której głos zabrali — obok ministra kultury NRD Hansa Bentziena — przedstawiciele świata nauki i życia gospodarczego. Kurt Hager powiedział m. in.:

„Nie ma ideologicznej koegzystencji. W Niemczech jak i w ogóle na całym świecie stoją przeciwko sobie dwie kultury. Nasza kultura socjalistyczna, jako jednorodna kultura narodu, stoi przeciwko pełnej przeciwieństw kulturze kapitalistycznych Niemiec zachodnich”³.

Kulturę zachodnioniemiecką dyskutant scharakteryzował następująco:

„W Niemczech zachodnich przeszłość nie została przewyżczona. Generałowie hitlerowscy sięgają po broń atomową, kuja rewanżystowskie plany. Zbrojenie pociąga za sobą fatalne skutki w dziedzinie szkolnictwa i kultury. Nacisk reakcji klerykalnej na kulturę i życie umysłowe wzmaga się coraz bardziej. Klimat umysłowy przenika antykomunizm i antyhumanizm. To są wszystko w Niemczech zachodnich cechy oficjalnej, panującej imperialistycznej i reakcyjnej kultury”⁴.

Kurt Hager podkreślił na zakończenie:

„Czujemy się związani ze wszystkimi demokratycznymi, humanistycznymi, pokojowo nastawionymi ludźmi w Niemczech zachodnich, w walce przeciwko ideologii antyhumanizmu, antykomunizmu, szowinizmu i odwetowej nagonki”⁵.

Pracę *Kulturbundu* w dziedzinie realizacji zadań ekonomicznych⁶ oraz popularyzowania dzieł sztuki i literatury współczesnej, w zakresie zbliżania postaw ideologicznych bohaterów najnowszej literatury do czytelnika, zwłaszcza do młodzieży, omówili inni dyskutanci⁷.

² A. Abusch, *Die nationale Aufgabe der sozialistischen Kultur in der Deutschen Demokratischen Republik. Rede auf dem VI. Bundeskongress des Deutschen Kulturbundes am 8. Juni 1963 in Berlin*. „Sonntag” Beilage zu nr 24/1963.

³ K. Hager, *Grosse Potenzen, fähige Köpfe, reiche Erfahrungen. Diskussionsbeitrag auf dem VI. Bundeskongress des Deutschen Kulturbundes*. „Sonntag” nr 25/1963.

⁴ K. Hager, jw.

⁵ K. Hager, jw.

⁶ W. Müller-Claud, *Vom Nutzeffekt der Kultur — Zur V. Delegiertenkonferenz des Deutschen Kulturbundes Bezirk Erfurt*. „Sonntag” nr 19/1963.

⁷ Hauptgesprächsthema — *Gegenwartskunst. Das Wort hat Dr. Willi Beitz, Halle/Saale*. „Sonntag” nr 19/1963.

W wyniku obrad Kongresu ustalono podstawowe zadania Kulturbundu. W przyszłości Kulturbund przyczyni się wszystkimi dostępnymi środkami do ekonomicznego wzmocnienia NRD, pomagając podnieść produkcję i produktywność pracy na najwyższy poziom naukowy i techniczny. Zacieśni współpracę inteligencji, robotników i chłopów w ramach brygad socjalistycznych. Popierać będzie stałe dyskusje światopoglądowe i walczyć przeciwko ideologii mieszczańskiej i reakcyjnej. Kluby inteligencji w wyższym niż dotychczas stopniu staną się platformą wymiany doświadczeń pomiędzy wszystkimi grupami inteligencji i masami pracującymi. Popierać będzie wszelkie formy kształcenia i podnoszenia kwalifikacji zawodowych, przy równoczesnym rozwoju kółek zainteresowań, tworząc zespoły literackie, plastyczne, muzyczne, teatralne, fotograficzne, przyrodnicze, filatelistyczne, folklorystyczne i in. Rozwijać będzie ożywioną działalność popularyzatorską, zapoznając społeczeństwo z najnowszymi osiągnięciami nauki i techniki. Koła dyskusyjne organizować będą rozmowy na tematy związane z etyką i moralnością oraz rolą pracy w kształtowaniu się nowej socjalistycznej osobowości człowieka⁸.

Teresa Piotrowiak

III ZJAZD LITERATÓW CZECHOSŁOWACKICH

Ważnym wydarzeniem w życiu kulturalnym, a także społecznym i politycznym CSRS był III Zjazd Związku Literatów Czechosłowackich w dn. 22—24 V 1963 r. Podkreślenie, iż zjazd był także wydarzeniem społeczno-politycznym uzasadnione jest tematyką obrad, jego atmosferą, problematyką szerokiej dyskusji wokół zagadnień literatury czechosłowackiej. Jak słusznie podkreślił Ivo Fleischmann w swych refleksjach snutyh na marginesie obrad zjazdowych, „na trybunie zjazdu estetyka w dużej mierze ustąpiła miejsca etyce”¹. Takie właśnie ustalenie problematyki zjazdu uwydatniło się szczególnie w dwóch podstawowych referatach: I sekretarza Głównego Komitetu Związku Literatów Czechosłowackich, Ivana Skali, oraz kierownika delegacji KC KPCz na zjeździe — Jiří Hendrycha.

Na wstępie swego referatu Skala podkreślił wielką siłę moralną idei komunizmu i stwierdził, że:

niezauważanie procesu, w którym człowiek pracy z taką siłą przełamuje determinację historyczną wobec przyrody, pracy, dawnych pojęć, pozbywa się starych przesądów w sferze moralności i uczuć, niezauważanie tego wszystkiego oznaczałoby utratę szacunku dla człowieka i jego pracy oraz niezrozumienie historycznej roli naszego ludu”².

Omawiając problemy oddziaływania kultu jednostki referent podkreślił, że w chwili obecnej przed każdym stoi zagadnienie rozrachunku z relikdami tego zjawiska:

„zdecydowani jesteśmy wypalić aż do korzeni wszystkie jego pozostałości, naprawić wszystkie błędy i krzywdy, przywrócić wszystkim niesprawiedliwie osądzonym pełnię godności i zaufania [...] Szanujemy głęboko tych, którzy przeszli dno poniżenia i potrafili zachować swą godność oraz niezachwianą wiarę w komunizm jako jedyną drogę ludzkości”³.

⁸ *Mittler von Wissen und Kultur. Präsidialrat des Deutschen Kulturbundes diskutierte Entwurf der neuen Grundaufgaben.* „Neues Deutschland” z dn. 10 IV 1963.

¹ Por. I. Fleischmann, *Sjezd a literatura* „Literární Noviny”, nr 24/63.

² Por. I. Skala, *Současný člověk a literatura* „Literární Noviny”, nr 21/63.

³ Jw.